

2. VAHVISTETAAN DEMOKRATIAA JA YHDENVERTAISUUTTA

Hankkeet, jotka voidaan toteuttaa nykyisillä määrärahoilla (ministeriön htv-tarpeet kuitenkin arvioitava erikseen)

2.1 Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisyhteiskuntastrategiasta ja sen toimeenpanosta, DJO (ESI)

Keskeinen sisältö ja tavoite: Valmistellaan kansalaisjärjestöstrategia ja sen toimeenpanosuunnitelma, jotka toimivat viitekehyksenä hallinnon toimintatavoille ja johdonmukaiselle yhteistyölle kansalaisyhteiskunnan kanssa. Keskeisenä tavoitteena on kansalaisten, kansalaisjärjestöjen ja neljännen sektorin osallistumisen lisääminen sekä suotuisan toimintaympäristön takaaminen kansalaisyhteiskunnan toiminnalle. Suotuisan toimintaympäristön takaamisessa kansainväliset suositukset ovat korostaneet muun muassa järjestörahoituksen ja varainkeruun saavutettavuutta, byrokratian keventämistä sekä valtion tukea innovaatioihin ja kokeiluihin nykyistä väljemmillä kriteereillä, jotta voidaan taata järjestöjen toimintavapaus ja autonomia.

Toteutustapa: asetetaan hanke ja poikkihallinnollinen työryhmä, toteutetaan avoimesti ja vuorovaikutteisesti, kansalaisyhteiskuntaa laajasti osallistaen.

Hankkeessa: Arvioidaan kansalaisyhteiskunnan osallisuutta ja taloudellisia toimintaedellytyksiä muuttuneessa toimintaympäristössä (selvitys).

Osana selvitystä tulee huomioida vapaaehtois- ja kansalaistoiminnan edellytysten ja tukemisen vaihtelevat tarpeet alueittain, kunnittain ja aiheittain sekä se, miten hyvinvointialueuudistus suuntaa järjestöjen tukemista erilaisille järjestöille.

Laaditaan selvityksen ja vuorovaikutteisen prosessin pohjalta kansalaisyhteiskuntastrategia ja -toimenpideohjelma (valtioneuvoston periaatepäätös), jotka viedään käytäntöön. Keskeiset teemat liittyvät mm. järjestöjen autonomiaan, rahoituksen ja varainkeruun saatavuuteen ja saavutettavuuteen, byrokratian keventämiseen, innovaatioiden ja kokeilujen tukemiseen, tiedonsaannin, osallistumisen ja kumppanuuksien sekä vapaaehtoistoiminnan edellytysten kehittämiseen ja koordinointiin.

Laaditaan kansalaisyhteiskunnan tilaan liittyvä ennakointi/seurantajärjestelmä (tutkimuslähteiden kokoaminen, indikaattorit, mahdollinen kansalaisyhteiskuntabarometri).

Vahvistetaan virkahenkilöiden ymmärrystä ja osaamista kansalaisyhteiskunnasta ja yhteistyöstä (osaamisen kehittämissuunnitelma, joka nivotaan osaksi aiheeseen valmisteltavaa verkkokoulutusta, verkostoitumistilaisuuksia sekä muita mahdollisia kehittämistoimenpiteitä

Vahvistetaan kansalaisyhteiskunnan toimijoiden tietämystä sekä osaamista eri rahoitus- ja varainhankintamahdollisuuksista.

Vakiinnutetaan valtakunnallisen vapaaehtoistyön verkoston toiminta ja valtakunnallisen vapaaehtoistoiminnan koulutuksen koordinointi.

Aikataulu: Vaalikausi. Valmistelu aloitetaan vuonna 2023. Periaatepäätös 2024, toimeenpano vuoteen 2027 saakka.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): Päävastuu OM/DJO, ESI

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikuttavuus: Demokratia, oikeusvaltio sekä perus- ja ihmisoikeudet muodostavat yhdessä arvopohjan, jolle suomalainen yhteiskuntajärjestys rakentuu. Myös talous, ihmisten hyvinvointi ja elämänlaatu kohoavat yleensä parhaalle tasolle demokratioissa. Näistä syistä demokratiaa kannattaa puolustaa. Liberaali demokratia tarkoittaa reiluissa ja vapaissa monipuoluevaaleissa valittujen edustajien valtaa, jota rajoittaa vallan kolmijako, yleinen laillisuusperiaate sekä yksilönvapauksia suojeleva perustuslaki. Julkisen vallan tehtävänä on perustuslain nojalla edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 46/2017 vp) korostanut, että ”monet suomalaisen demokratian perinteiset vahvuudet, kuten yhdessä sopimisen kulttuuri, äänestämisen normi, vapaa media ja demokratian arvostus, ovat heikentyneet ja vaarassa heikentyä edelleen. Erityisen vakavasti demokratiamme legitimiyyttä uhkaavat yhteiskunnallinen jakautuminen ja vastakkainasettelu sekä yhteiskunnallisen osallistumisen eriarvoistuminen... Valiokunta kiirehtii tehokkaita toimenpiteitä, joilla demokratiaamme uhkaava kehitys saataisiin käännettyä.”

Pitkäjänteisiä toimenpiteitä demokratian edistämiseksi on syytä jatkaa ja toimeenpanon poikkihallinnollisuutta on tarpeen edelleen vahvistaa, jotta Suomi olisi jatkossakin demokratian toteutumisen mallimaa ja toimiva oikeusvaltio kaikilla kansainvälisillä mittareilla mitattuna.

2.2 Tehdään avoimuusrekisterilain jälkikäteisarviointi ja soveltamisalan laajentamisen esiselvitys, DJO

Avoimuusrekisterilain soveltamisalan laajentamisen selvittämisen tärkeyttä korostettiin avoimuusrekisterin valmistelun ja eduskuntakäsittelyn yhteydessä.

Lakivaliokunnan lausumaehdotus: ”Eduskunta edellyttää, että avoimuusrekisterilain soveltamisalaa eduskuntaan ja ministeriöihin kohdistuvaan vaikuttamistoimintaan seurataan ja kokemusten perusteella arvioidaan soveltamisalan laajentamista muille hallinnon tasoille kohdistuvaan vaikuttamistoimintaan.”

Eduskunnan lausuman mukaisesti oikeusministeriö toteuttaa seuraavan hallituskauden aikana soveltamisalan laajentamista koskevan arvioinnin.

Lakivaliokunnan lausumaehdotus: ”Eduskunta edellyttää, että avoimuusrekisterilain toimivuutta ja vaikutuksia seurataan ja arvioidaan laaja-alaisesti ja kattavasti kiinnittäen huomiota muun muassa ilmoitusvelvollisuuteen ja sen rajauksiin, ilmoitettaviin tietoihin ja ilmoitusmenettelyyn sekä sanktiojärjestelmään. Myös sääntelyn vaikutuksia kansalaisyhteiskunnan ja yritysten yhteiskunnalliseen aktiivisuuteen ja vaikuttamistoimintaan tulee seurata.”

Eduskunnan lausuman mukaisesti oikeusministeriö toteuttaa seuraavan hallituskauden aikana avoimuusrekisterilainsäädännön jälkikäteisarvioinnin lainsäädännön alkuvaiheen kokemuksista ja mahdollisista kehittämistarpeista.

Toteutustapa: Sekä soveltamisalaa koskeva arviointi, että toimeenpanon vaikutusarviointi toteutetaan yhteistyössä VTV:n kanssa. Sidosryhmiä kuullaan laajasti. Lisäksi riittävää tietopohjaa varten tullaan teettämään erillisiä selvityksiä.

Aikataulu: Jälkikäteisarviointi toteutetaan 2025–2027 välillä. Soveltamisalan laajentamisen esiselvitys toteutetaan 2023–2027 välillä.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) DJO/DVY

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

2.3 Eduskuntavaalien vaalijärjestelmän uudistaminen, DJO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Eduskuntavaalien poliittisen suhteellisuuden nykyistä yhdenvertaisempi toteutuminen alueellinen edustavuus turvaten.

Toteutustapa: Asetetaan parlamentaarinen työryhmä/komitea.

Parlamentaarinen valmistelu perustuu eduskuntaan valittujen puolueiden edustajien muodostamasta työryhmästä/komiteasta. Sihteeristönä ja asiantuntijoina toimivat OM:n virkamiehet sekä mahdollisesti aihealuetta tuntevat tutkijat. Työryhmän/komitean mietintöön perustuva hallituksen esitys. Perustuslakia ja vaalilakia muutetaan tarvittavilta osin.

Aikataulu: Parlamentaarinen valmistelu aloitetaan vuoden 2023 aikana. Mietinnön perusteella annetaan hallituksen esitys vaalikauden aikana ja jos esitys sisältää ehdotuksen perustuslain muuttamiseksi, jätetään esitys lepäämään vaalien yli.

Uusi vaalijärjestelmä voisi olla käytössä eduskuntavaaleissa 2031.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): Päävastuu OM/DJO

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikuttavuus: EK 14/2015 vp: ”Eduskunta edellyttää, että suomalaisen vaalijärjestelmän kehittämiseksi ja vaalilainsäädännön uudistamiseksi käynnistetään parlamentaarinen valmistelu, jossa otetaan huomioon perustuslakivaliokunnan kannanotot. Eduskunta painottaa, että valmistelun tulee olla avointa ja siinä tulee laaja-alaisesti ja ennakkoluulottomasti selvittää erilaisia vaihtoehtoja, joilla parhaiten voidaan lisätä vaalijärjestelmämme toimivuutta ja nostaa äänestysaktiivisuutta, parantaa vaalien suhteellisuutta, pienentää ns. piilevää äänikynnystä ja turvata alueellinen edustavuus.”

PeVL 22/2018 vp: Valiokunnan saaman selvityksen mukaan oikeusministeriön on tarkoitus asettaa lähiaikoina parlamentaarinen työryhmä valmistelemaan vaalijärjestelmän uudistamista eduskunnan lausumassa edellytetyllä tavalla. Valiokunta kiirehtii parlamentaarisen valmistelun käynnistämistä ja katsoo, että uudistustyön merkitys edustuksellisen demokratian legitimitettiin vahvistamisen kannalta ja vaalijärjestelmän uudistamiseen liittyvien näkemysten yhteensovittamisen vaikeus puoltaisivat valmistelun antamista arvovaltaisen parlamentaarisen komitean tehtäväksi.”
Parlamentaarisen vaalityöryhmän loppuraportti (2022): ”Parlamentaarinen vaalityöryhmä toteaa, että vaalijärjestelmän kehittäminen on laaja ja haastava tehtävä, jossa täytyy ottaa huomioon erilaisia ristikkäisiä intressejä. Työryhmällä ei ole riittävää yksimielisyyttä jatkovalmisteluun esitettävästä mallista. Työryhmä katsoo, että nyt tarkasteluissa olleista vaihtoehdoista tulee koota kattava vertailu seuraavan hallituskauden hallitusohjelmaa varten, jotta eduskunnan lausumassa (EK 14/2015 vp) todettuihin tarpeisiin voidaan vastata. Työssä tulisi pyrkiä laajaan parlamentaariseen konsensukseen ja selvitystyöhön on varattava riittävät resurssit.”

2.4 Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain, puoluelain, vaalilain 112 ja 143 I §:n sekä kansalaisaloitelain 10 §:n muuttaminen, vaali- ja puoluerahoituslainsäädännön muuttaminen ulkomaalaisen vaalirahoituksen osalta, DJO

Keskeinen sisältö ja tavoite: Ehdokkaan vaalirahoituksesta annetun lain ja puoluelain muutoksilla lisättäisiin vaali- ja puoluerahoituksen avoimuutta ja läpinäkyvyyttä sekä selkeytettäisiin ja täsmennettäisiin nykyistä sääntelyä.

Vaalilakiin tehtäisiin muutos, jolla luovuttaisiin puolueiden pakollisesta jäsenäänestyksestä eduskuntavaaleissa.

Kansalaisaloitelakia muutettaisiin siten, että eurooppalaista kansalaisaloitetta voisi kannattaa 16 vuotta täyttänyt Suomen kansalainen.

Toteutustapa: Lainsäädäntömuutos

Aikataulu: syksy 2023

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): oikeusministeriö

Lisäresurssitarpeet: Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt)) ulkomainen vaalirahoitus

Vaikutavuus: Lisättäisiin vaali- ja puoluerahoitusvalvonnan läpinäkyvyyttä ja toisaalta vahvistettaisiin valtiontalouden tarkastusviraston oikeutta valvoa ehdokkaiden vaalirahoitusilmoituksia. Valvontatehtävää edistäisi myös oikeus saada sitä varten tietoja kolmansilta osapuolilta. Uudistukset ovat tärkeitä avoimuuden ja demokraattisen yhteiskunnan kannalta.

Vaalilain muutoksella mahdollistettaisiin nykyistä monipuolisemmin erilaiset demokraattiset päätöksentekotavat ehdokkaiden asettamiseen vaaleissa siten kuin puolueen säännöissä tarkemmin määrättäisiin.

Kansalaisaloitteen muutoksen myötä parannettaisiin nuorten osallistumismahdollisuuksia ja tietoisuutta Euroopan unionista.

Hankkeet, jotka edellyttävät lisämäärärahaa

2.5 Kansallinen ohjelma demokratian ja osallistumisen edistämiseksi 2023-2027, DJO (ESI, KRO); 0,2 milj. euroa vuosittain

Keskeinen sisältö ja tavoite: Suomalaisen demokratian ja sen kriisinkestävytyden pitkäjänteinen sekä poikkihallinnollinen kehittäminen. Erityisenä tavoitteena on äänestysaktiivisuuden edistäminen ja osallisuuden eriytymisen vähentäminen. Hankkeessa valmistellaan ja toimeenpannaan hallituskauden aikana kansallinen ohjelma demokratian ja osallistumisen edistämiseksi vuosille 2023-2027.

Vuosina 2019-2023 valmistellussa ja toteutetussa kansallisessa demokraatiohjelmassa 2025 on edistetty monella tavoin yhdenvertaisen osallisuuden edellytyksiä ja uudenlaista vuorovaikutusta. Ohjelma on koostunut edustuksellisen, suoran ja osallistuvan demokratian kehittämistoimista, ja siihen on sisällytetty lainvalmistelu- ja kehittämishankkeita sekä viestintätoimia. Ohjelman aikana on koottu myös keskeiset indikaattorit demokratian tilan kehityksen seuraamiseksi ja toimien vaikuttavuuden arvioimiseksi.

Demokraatiohjelman toimeenpanon aikana tunnistettiin tarve pitkäjänteiselle ja systemaattiselle demokratian kehittämiselle ja seurannalle. Tehtyjen havaintojen ja saatujen kokemusten perusteella valtioneuvosto hyväksyi marraskuussa 2022 tulevaisuuteen katsovan periaatepäätöksen suomalaisesta demokraatiopolitiikasta 2020-luvulla. Päätös on jaettu kuuteen linjaukseen, jotka käsittelevät vaalijärjestelmän toimivuutta ja turvallisuutta, yhdenvertaisia osallistumisoikeuksia ja hallinnon avoimuutta, demokratia-, ihmisoikeus- ja mediakasvatusta, moniäänistä mediaa ja osallistavaa keskustelukulttuuria, kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä ja Suomen kansainvälistä demokraatiotyötä. Kunkin linjauksen alle on koottu keskeisiä ehdotuksia päätöksen myöhempää toimeenpanoa varten. Linjausten ja toimenpide-ehdotusten toimeenpano edellyttää erillisen toimenpideohjelman laatimista vuonna 2023 alkavalla hallituskaudella.

Toteutustapa: Toteutetaan demokraatiopoliittisessa periaatepäätöksessä kirjattuja toimenpiteitä. Arvioidaan toimenpiteiden toteutumista ja vaikuttavuutta.

Aikataulu: 2023–2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): Päävastuu OM/DJO; yhteistyö soveltuvin osin muiden osastojen ja yksiköiden kanssa (mm. ESI, KRO). Edellyttää laajaa poikkihallinnollista vn-yhteistyötä.

Lisäresurssitarpeet: 0,2 milj. euroa ohjelman toimeenpanoon. Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikutavuus: Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan (PeVL 46/2017 vp) korostanut, että ”monet suomalaisen demokratian perinteiset vahvuudet, kuten yhdessä sopimisen kulttuuri, äänestämisen normi, vapaa media ja demokratian arvostus, ovat heikentyneet ja vaarassa heikentyä edelleen. Erityisen vakavasti demokratiamme legitimiyyttä uhkaavat yhteiskunnallinen jakautuminen ja vastakkainasettelu sekä yhteiskunnallisen osallistumisen eriarvoistuminen. Valiokunta kiirehtii tehokkaita toimenpiteitä, joilla demokratiamme uhkaava kehitys saataisiin käännettyä.”

Suomi on jatkossakin demokratian toteutumisen mallimaa ja toimiva oikeusvaltio kaikilla kansainvälisillä mittareilla mitattuna.

HO-kortin tavoitteet perustuvat kansliapäälliköiden hallitusohjelmakirjauksiin, oikeusministeriön tulevaisuuskatsaukseen, valtioneuvoston periaatepäätökseen suomalaisesta demokraatiapolitiikasta 2020-luvulla.

2.6 Tuki kansalaisjärjestöjen rahoitusmahdollisuuksien laajentamiselle (CERV-yhteyspiste), ESI (DJO); 0,5 milj, euroa v.2024 lukien

Keskeinen sisältö ja tarkoitus: CERV on EU:n rahoitusohjelma, jonka tarkoituksena on edistää ja suojella EU:n yhteisiä arvoja ja oikeuksia. Ohjelmalla tuetaan erityisesti kansalaisjärjestöjä EU:n jäsenmaissa. Hausta riippuen rahoitusta voivat lisäksi hakea myös viranomaiset, yliopistot ja tutkimuslaitokset. Ohjelman budjetti EU:n rahoituskehyskaudelle 2021-2027 on 1,56 miljardia euroa. Komissio kuvaa ohjelmaa EU:n suurimmaksi perusoikeusrahastoksi. Ohjelmasta rahoitetaan mm. yhdenvertaisuuden edistämistä, kansalaisten osallistumista tukevia sekä naisiin ja lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa torjuvia hankkeita. Suomen tulee tavoitella vähintään Suomen EU-jäsenmaksuosuuden mukaista osuutta rahastosta.

Osana ohjelman toimeenpanoa komissio voi rahoittaa jäsenvaltioissa CERV-yhteyspisteitä, joiden tehtävänä on tarjota ohjausta, käytännön tietoa ja apua ohjelmaan liittyvissä asioissa omassa maassaan. Oikeusministeriö on kokeiluluonteisesti aloittanut CERV-yhteyspistetoimintojen toteuttamisen komission rahoituksella vuosina 2021-2022. Tavoitteena on tukea suomalaisia kansalaisjärjestöjä ja muita CERV-ohjelman potentiaalisia hakijoita CERV-ohjelman rahoituksen saamisessa Suomeen. Toiminnan jatkaminen edellyttää kuitenkin yhteyspisteen kansallista resurssointia. Koska komission rahoittamat CERV-hankkeet edellyttävät 10% omarahoitusosuutta, suomalaiset hakijatahot tarvitsevat tukea myös EU-hankkeiden omarahoitusosuuden kattamiseen. Tavoitteena on, että järjestöjen omarahoitusosuuksia voitaisiin kattaa valtionavustuksilla. Jos EU-rahoitusta onnistutaan tällä tavalla saamaan Suomeen, tämä tarkoittaisi kansallisen rahoituksen moninkertaistamista EU:n tuella, ja kansalaisyhteiskunnan toimijoiden rahoituspohjan laajentamista.

Lisäresurssitarpeet: 0,5 milj. euroa vuosittain EU:n rahoituskehyskauden loppuun saakka vuosille 2024-2027 (CERV-yhteyspisteen vahvistaminen, valtionavustus kansalaisyhteiskunnan EU-hankkeiden omarahoitusosuuksiin).

Toteutustapa: CERV-yhteyspisteen toiminnan kehittäminen, valtionavustus kansalaisyhteiskunnan EU-hankkeiden omarahoitusosuuksiin.

Aikataulu: 2024-2027.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto): Päävastuu OM/ESI (OM/DJO)

Keskinäisriippuvuus (muihin tavoitteisiin/HO korttikirjauksiin (henkilöt/asiat/muut ministeriöt): HO-kortti Kansallinen ohjelma demokratian ja osallistumisen edistämiseksi 2023-2027, HO-kortti Valtioneuvoston periaatepäätös kansalaisyhteiskuntastrategiasta.

Vaikuttavuus: Kansalaistoimijoiden tietämys ja osaaminen eri rahoitus- ja varainhankintamahdollisuuksista kehittyy ja toiminnan rahoituspohja laajenee.

2.7 Oikeusministeriön verkkodemokratiapalvelukokonaisuuden kehittäminen ja jatkuvuuden turvaaminen, DJO; 0,8 milj. kertaluonteisesti ja 0,1 milj. euroa pysyvästi

Keskeinen sisältö ja tavoite: Viime vuosikymmeninä perinteinen poliittinen osallistuminen, kuten äänestäminen ja puolueosallistuminen, on vähentynyt. Niiden rinnalle on kuitenkin syntynyt uusia osallistumisen tapoja. Oikeusministeriö onkin kehittänyt laajan demokratiapalvelukokonaisuuden, joka tarjoaa erilaisia digitaalisia osallistumisen kanavia.

Kansalaisten kasvava kiinnostunut uusiin osallistumismuotoihin, nopea digitalisoituminen ja lainsäädännön kehittyminen (saavutettavuus, tietosuoja, julkisuus jne.) lisäävät tarvetta kehittää demokratiapalvelukokonaisuutta (demokratia.fi, kansalaisaloite.fi, kuntalaisaloite.fi, hyvinvointialoite.fi (rakenteilla), otakantaa.fi, lausuntopalvelu.fi, digiraati.fi) vastaamaan nykyhetken ja tulevaisuuden tarpeisiin. Samalla tulee myös vahvistaa ja turvata demokratiapalvelukokonaisuuden jatkuvuus lisäämällä palveluiden ylläpitoon (mm. kansalaisten neuvonta) ja kehittämiseen käytettäviä resursseja, sillä kansalaisten on voitava myös jatkossa luottaa siihen, että he voivat osallistua turvallisesti luotujen kanavien kautta.

Toteutustapa: Oikeusministeriö ehdottaa seuraavia toimenpiteitä demokratiapalvelukokonaisuuden kehittämiseksi ja jatkuvuuden turvaamiseksi:

Demokratiapalveluihin liittyvien ylläpito- ja kehittämisresurssien riittävyyden turvaaminen

Rakennetaan yhtenäistä osallistumisen arkkitehtuuria, jossa erilaiset osallistumisen väylät muodostavat eheän, helposti hahmottuvan ja vaikuttavan kokonaisuuden niin kansalaisten, asukkaiden, päätöksentekijöiden kuin palveluiden järjestäjien näkökulmasta. Osallistumisen järjestelmät ja menetelmät sekä yhteistoiminta kytketään vahvemmin osaksi valmistelua.

Perustetaan oikeusministeriön ylläpitämä verkkopalvelu, jossa voi kerätä kannatusta ja perustaa valitsijayhdistyksen ehdokkaan asettamiseksi yleisissä vaaleissa. Samalla tarkastetaan valitsijayhdistyksiä koskevat vaalilain säännökset. Pääperiaatteiltaan muistuttaisi ja olisi jatkoa puolurekisteri.fi-palvelulle. Hankkeessa tulee selvittää sen liittymäkohdat vaalitietojärjestelmän uudistamiseen.

Sähköisen lausuntomenettelyn kehittäminen ja lausuntopalvelun uudistustyö

Aikataulu: 2023-2027

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) Oikeusministeriö ja Oikeusrekisterikeskus

Lisäresurssitarpeet: Demokratiapalveluihin liittyvään kehittämiseen ja teknisen infrastruktuurin uudistamiseen, palveluiden ylläpitoon, kansalaisten neuvontaan ja palveluiden kehittämiseen 0.5 milj. kertaluonteisesti ja 0,1 milj. euroa pysyvästi.

Perustetaan oikeusministeriön ylläpitämä verkkopalvelu, jossa voi kerätä kannatusta ja perustaa valitsijayhdistyksen ehdokkaan asettamiseksi yleisissä vaaleissa. Erillisen verkkopalvelun kehittäminen 0,3 milj. euroa. Jos esiselvityksen perusteella osoittautuu mahdolliseksi liittää toimintona olemassa olevaan järjestelmään (puolurekisteri.fi tai VAT) kustannukset ovat todennäköisesti pienemmät.

Vaikutavuus: Turvaa ja edistää kansalaisten osallistumismahdollisuuksia.

2.8 Vaalien turvallisuus ja selvitys itsenäisen vaaliviranomaisen perustamisesta, DJO; 0,1 milj. euroa kertaluonteisesti

Keskeinen sisältö ja tavoite: Kehitetään vaalijärjestelmän turvallisuutta ja riskienhallintaa. Johdonmukaistetaan varautumistyötä.

Vaalijärjestelmän resilienssi –selvityksessä (2022) jatkokehittämistoimenpiteenä on tuotu esiin vaaliturvallisuuden parantaminen: ”Riskien hallinnan jatkokehittäminen muun muassa dokumentoinnin yhtenäistämisen kannalta edellyttäisi henkilöresurssien lisäämistä. Nykyistä vaalihäirintään keskittyvää jälkikäteisarviointia tulisi kehittää jatkossa.”

Selvitetään hyödyt, haitat ja kustannusarvio muodollisesti ja tosiasiallisesti itsenäisen, ylimmän vaaliviranomaisen perustamisesta.

Toteutustapa: Hanke. Hankkeessa kartoitetaan varautumisjärjestelmät, viranomaisyhteistyö ja yhdenmukaistetaan ja kehitetään niitä. Kehitetään vaalivarautumiseen liittyvää dokumentointia ja vaalien turvallisuuden jälkikäteisarviointia.

Rahoitetaan valtioneuvoston ulkopuolisen tekemä selvitys (nimitetään selvityshenkilö) ylimmän vaaliviranomaisen uudelleen organisoimisesta. Selvitykselle asetetaan ohjausryhmä (OM).

Aikataulu: Vaalikauden aikana.

Vastuutahot (pää- ja osavastuu, ministeriö/osasto) OM/DJO

Lisäresurssitarpeet: Selvitykseen 100 000 euroa. Oikeusministeriön lisähenkilöstötarpeet tulee arvioida kokonaisuudessaan, kun hallitusohjelmaan sisällytettävät hankkeet ovat tiedossa.

Vaikutavuus: Ministeriöiden tulevaisuuskatsaus 2022: ”Toimiva ja luotettava demokratia, jossa on vapaat ja rehelliset vaalit, perus- ja ihmisoikeuksia kunnioitetaan ja jossa kansalaiset luottavat ja osallistuvat päätöksentekoon, muodostavat keskeisen vastavoiman autoritäärisille yhteiskunnille. Toimivalla demokratialla on merkitystä kansalaisten oikeuksille, oikeusvaltiolle ja yhteiskunnan vakaudelle.”

Vaalijärjestelmän resilienssiselvitys (2022): ”Vaalien resilienssin näkökulmasta on aihetta tarkastella, tulisiko myös Suomessa järjestää vaaliviranomainen omaksi, itsenäiseksi viranomaiseksi.